

Tholen in vogelvlucht II

In deze tweede aflevering van Tholen in vogelvlucht een impressie van het stadje St. Maartensdijk en enkele kleinere dorpen. De eerste aflevering verscheen in het vorige nummer.

Het Gemeentehuis van St. Maartensdijk op de Markt.

De qua omvang tweede plaats op Tholen is St. Maartensdijk. Het was een smalstad; in tegenstelling tot Tholen had het geen zitting in de Staten van Zeeland. Na de gemeentelijke herindeling op 1 juli 1971, waarbij de 7 voormalige gemeenten op Tholen werden opgeheven en opgenomen in de nieuwe het hele eiland omvattende gemeente Tholen, is de bestuurszetel in deze plaats gevestigd. Omdat het van 1960 – 1964 gerestaureerde gemeentehuis uit 1628 en de bijbehorende gebouwen te klein waren voor het ambtelijk apparaat werd naast en achter deze panden een eigentijds gebouw geplaatst, dat een kleinschalige structuur heeft en met de omgeving harmonieert. In het historische deel van het gemeentehuis bevinden zich 15 portretten van de Oranjes die vermoedelijk afkomstig zijn van het in 1819 afgebroken slot van de Oranjes dat even buiten de Noordpoort stond. Nog steeds is de Koningin Vrouwe van St. Maartensdijk en Scherpenisse. Het monumentale hoogtepunt van de smalstad vormt

de Maartenskerk. Het is een laat gotische pseudobasiliek uit de 14de en 15de eeuw. De toren herbergt twee klokkenspelen. Het uit 1616 daterende klokkenspel van *Peter van den Ghein* hangt tegenwoordig op de luitzolder terwijl een moderne beiaard in het open koepeltje in de spits van de toren hangt. Rond de uit 1791 daterende stadspomp staan aan de ruime markt aardige geveltjes. De haven die in het stadsgebeuren een belangrijke rol speelde, werd in 1962 gedempt. Aan de wallen, vesten en de drie poorten die het stadje rijk was, herinneren alleen nog de namen.

Opvallend is dat nog na het starten van de procedure om de smalstad als beschermd stadsgezicht aan te wijzen door de gemeenteraad geld beschikbaar werd gesteld voor het opruimen van restanten van de Westpoort terwijl aan de zuidzijde van de haven nog twee grootschalige projecten werden gerealiseerd.

De kleinere dorpen

Aan de noordoostkant van Tholen ligt het ringdorp *Oost-Vossemeer*. Het heeft bekendheid doordat het

vermoeden bestaat, dat de voorouders van de president van de U.S.A. *F.D. Roosevelt* uit deze plaats afkomstig zijn. Het oudste monumentale gebouw is de 15de eeuwse Ned. Herv. Kerk die na de vrijwel volledige verwoesting in 1595 werd herbouwd. Evenals in de andere kernen is de karakteristieke bebouwing van de ring grotendeels verloren gegaan. De stichting *Huis en Heem* en *Heemschut* pogen de laatste restanten te redden en de gevallen gaten met aangepaste bebouwing in te vullen. Het Ambachtsherenhuis, gebouwd van 1767 – 1771, was tot 1953 de zetel van het gemeentebestuur. De vierschaar, waar de schepenen zetelden heeft een fraaie schouw met een boezemstuk dat vrouw *Justitia* voorstelt. Het is omgeven door 16 wapenschilden van de toen zittende ambachtsheren.

Op de hoek van de Voorstraat bevindt zich in de gevel van een voormalige smederij het smidsklokje dat circa 1784 door de dorpsmid werd vervaardigd. Buiten het dorp staat de stellingmolen *De Jager* van 1850 die eigendom is van de vereniging *De Hollandsche Molen*. Deze is van 1974 – 1976 gerestaureerd met behulp van de molenactie van de A.N.W.B.

In *St. Annaland* staat de kerk ook in een ring, maar de belangrijkste historische bebouwing bevindt zich in de Voorstraat die de Ring met de voormalige haven verbindt. Naast enige aardige 18de en 19de eeuwse gevels staat er ook nog een vroeg 17de eeuwse trapgevel. Achter dit gebouw is door onvoorzichtigheid van de bewoners in 1692 brand ontstaan waardoor een groot deel van het dorp in de as werd gelegd. De ernstig gedupeerde dorpelingen hebben toen het pand geplunderd. Het streekmuseum *De Meestooft* is gevestigd in het voormalige gemeentehuis van deze plaats. Het is genoemd naar de gebouwen waar tot het eind van de vorige eeuw wortels van de meekrap tot een rood poeder werden verwerkt, dat werd gebruikt voor het maken van verf. Het museum herbergt een collectie voorwerpen betreffende deze meekrap. Verder zijn er klederdrachten en landbouwwerktuigen tentoongesteld. Ook zijn er een winkeltje, een schoolklas en een aantal stijkkamers.

De houten standerdmolen op de Molendijk is het oudste type molen in onze streken.

Het belangrijkste gebouw in *Poortvliet* is de Ned. Herv. kerk die dateert uit de tweede helft van de 15de eeuw. Alleen het schip, het noordelijk transept en de toren zijn bewaard gebleven. De stellingmolen De Korenaar dateert van 1710.

Scherpenisse is qua vorm een polderdorp, waar de belangrijkste historische bebouwing aan de voormalige zeedijk staat die met zekas afkomstig van de zoutwinning werd verbreed. In het gemeentehuis uit 1594 komt jaarlijks na Pinksteren nog steeds het Kloveniersgilde bijeen. De Ned. Herv. kerk staat aan de rand van het dorp. Het is de enige plaats waar nog in de onmiddellijke omgeving van de kerk wordt begraven. Nadat in het midden van de 18de eeuw gruis op de hemel van de

kansel was gevallen en de predikant danig was geschrokken heeft men het transept en het koor afgebroken. Alleen het schip en de toren zijn bewaard gebleven. De watertoren uit 1923, die als zodanig geen functie meer heeft, is door zijn hoogte en ligging een oriëntatiepunt op Tholen. Het is geselecteerd als monument van jongere bouwkunst en heeft daardoor wellicht weer toekomst.

De jongste plaats op Tholen is *Stavenisse*. Dit polderdorp kon pas ontstaan na de bedijking van de Stavenissepolder in 1599. De rechte Voorstraat, die de haven met de Ned. Herv. kerk verbindt, en de beide achterstraten (nu de Wilhelmina- en de Julianastraat genoemd) getuigen van een planmatige opzet. In de Voorstraat staan enige 17de en 18de eeuwse gevels. De kerktoren dateert van 1672. De in 1910 gebouwde Ned. Herv. kerk bevat de gebeeld-

houwde grafombe van Hieronymus Tuyll van Serooskerke die in circa 1669 door Rombout Verhulst werd vervaardigd. Het slot, dat in 1653 werd gebouwd, was in de 18de eeuw al bouwvallig. Wel is het kas-teelterrein met de bijzondere grachtmuren bewaard gebleven, zij het in deerniswekkende staat. Hoewel het gemeentebestuur de restanten in het register van beschermde monumenten wil handhaven heeft men gesteld dat het opknappen ervan financieel niet haalbaar is.

Al met al heeft het voormalige eiland Tholen nog veel te bieden. Ondanks de vaak ingrijpende veranderingen die plaatsvonden is het verleden nog herkenbaar. □

J.P.B. Zuurdeeg is streekarchivaris van Tholen.

Restoration 92 van 20 t/m 22 oktober in RAI Amsterdam

Vierde internationale vakbeurs voor restauratie en conservering

De nieuwste inzichten, materialen en technieken gecombineerd met traditioneel vakmanschap. Daar draait het om tijdens de internationale vakbeurs Restoration 92, die van dinsdag 20 tot en met donderdag 22 oktober plaatsvindt in de Delta- en Randstadhal van de RAI in Amsterdam.

Restoration is hét evenement op het gebied van restauratie en conservering van ons cultureel erfgoed bestemd voor de vakbezoeker én de geïnteresseerde particuliere opdrachtgever. Zij doen er bij circa 150 exposanten ideeën en contacten op. De vakbeurs gaat vergezeld van een groot internationaal congres.

Informatieplein

Evenals vorige keer, in 1990, kent de beurs een Restauratorenpaviljoen. De bezoeker vindt er onder andere restauratoren van schilderijen, meubels, tapijten, textiel, uurwerken, papier en monumenten.

Verder kent Restoration een informatieplein waarop non-profit organisaties als de Bond Heemschut hun diensten en informatie aan de betrokken doelgroepen aanbieden. Daarnaast zijn er landeninzendingen uit Italië, Frankrijk en Groot-Brittannië. Hiermee wordt het internationale karakter van het evenement onderstreept.

Nieuw: tuin-restauratieplein

Nieuw op de beurs is een tuin-res-

tauratieplein. In deze gezamenlijke presentatie laat een internationaal gezelschap van tuin- en landschapsarchitecten zien hoe tuinen in hun oude luister kunnen worden hersteld.

Gevarieerd expositieprogramma

De vakbeurs Restoration 92 beslaat een zeer breed terrein. Van het herstel en behoud van kunstwerken, meubilair, textiel, boeken, archieven, tot de restauratie en conservering van gebouwen en (natuur-)monumenten. Het expositieprogramma omvat niet alleen produkten, materialen en technieken. Ook gespecialiseerde dienstverleners zoals architecten, conservatoren, restauratoren, onderzoeks- en opleidingsinstituten geven acte de présence.

Congres

Restoration 92 is meer dan een vakbeurs. Onder de titel 'Conservation, training, materials and techniques: latest developments' vindt gelijktijdig een groot internationaal congres plaats. Doel van dit congres is een bijdrage leveren aan de internationale uitwisseling van kennis en ervaringen.

Een van de hoofdonderwerpen van het congres is 'opleiding'. Er is grote behoefte aan een goede training van restauratoren. Het congres gaat in op de ontwikkeling van een internationale standaard voor opleidingen.

Vierde editie Restoration

Restoration wordt voor de vierde keer gehouden. Het evenement is een uitvloeisel van de vakbeurs 'Restauratie' die eind jaren tachtig in Zutphen plaatsvond. In 1990 verhuisde het evenement naar de RAI.

Restoration 92 is van dinsdag 20 tot en met donderdag 22 oktober 1992 dagelijks geopend van tien uur 's morgens tot acht uur 's avonds. Plaats van handeling is het Internationaal Tentoonstellings- en Congrescentrum RAI te Amsterdam. De toegangsprijs bedraagt zonder invitatiekaart f 25,-.

Aanmelding voor het congres kan bij het Congressecretariaat Restoration 92, p/a RAI Organisatie Bureau Amsterdam, telefoon: 020-5491212, toestel 1744. □

J.K.

(Zie ook de in dit nummer meegeniete brochure)